

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Терещенко К.О.

Шароватова О.П., Національний університет цивільного захисту України,
доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки,
кандидат педагогічних наук, доцент

Національний університет цивільного захисту України

В умовах сьогодення, що в Україні характеризується високим рівнем безробіття, частина працездатних громадян змушена погоджуватись на роботу без оформлення з мінімальною зарплатою і з домовленістю про неофіційну виплату іншої частини заробітної плати («в конверті»). Відтак, гостро актуальними стають питання незадекларованої праці.

За визначенням Європейського Союзу, незадекларована праця - це види діяльності, законні за своїм характером, але не задекларовані в органах державної влади.

Повністю незадекларована праця - це будь-яка законна діяльність за характеристиками, визначеними національним законодавством, яка повинна за законом або контрактом винагороджуватися, готівкою та (або) натурою, але про винагородження та здійснення якої не повідомлено до органу адміністрації праці, податкового органу й органу соціального забезпечення, хоча обов'язкове повідомлення передбачено законом.

Частково незадекларована праця - це будь-яка законна діяльність, яка повинна за законом або контрактом винагороджуватися, готівкою та (або) натурою, але про винагородження за яку лише частково повідомлено до органу адміністрації праці, податкового органу і (або) органу соціального забезпечення або повідомлено тільки до одного із цих органів, хоча обов'язкове повідомлення передбачено законом.

В Україні незадекларована праця виявляється у таких формах, як: неформальна зайнятість у формальному секторі, коли зареєстровані підприємства не оформлюють трудових відносин із працівниками; зайнятість у неформальному секторі, коли трудову діяльність особи здійснюють без реєстрації як самозайняті, або працюють на незареєстрованих підприємствах; приховування фактично відпрацьованого робочого часу та заробітної плати завдяки її виплаті «в конверті»; підміна фактичних трудових договорів цивільно-правовими, господарськими договорами про надання послуг / виконання робіт

фіктивними самозайнятими працівниками, штучними механізмами аутсорсингу для приховування найманої праці; неоформлена додаткова зайнятість осіб, які мають оформлені трудові відносини за основним місцем роботи, але підробляють додатково без оформлення.

Найбільша кількість фактів незадекларованої праці сьогодні в Україні фіксується у будівельній галузі, сільському господарстві, охоронній діяльності, лісообробній промисловості, готельно-ресторанному бізнесі, сфері послуг (у т.ч. з перевезень вантажів та пасажирів) і ринках.

Для працівників незадекларована зайнятість і виплата зарплатні «в конвертах» призводять до наступних наслідків: позбавлення гарантованого державою розміру заробітної плати (у т.ч. розміру тарифної ставки або посадового окладу працівника, доплати, надбавки); втрата можливості користування державними гарантіями відповідно до чинного законодавства, серед яких державна допомога сім'ям з дітьми, соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям, субсидії; втрата трудового стажу при розрахунку розміру пенсії; відсутність внесків до фондів соціального страхування, що унеможлиблює соціальний захист працівників, які втрачають право на отримання гарантованої державою відпустки, на гарантії оплати праці не нижче за мінімальну, на здорові, безпечні умови праці.

Для суспільства поширення такого явища, як незадекларована праця, призводить до: ненадходження податків до місцевих бюджетів, які б направлялись на добробут громади, на реалізацію програм соціально-економічного розвитку районів, міст; нестабільності й невпевненості в майбутньому громадян (відсутність належного розміру пенсій, інших соціальних виплат); наповнення фондів соціального страхування не в повному обсязі, що призводить до надмірного навантаження на них та пошуку додаткових джерел для виконання функцій держави.

При цьому слід наголосити, що за такі порушення, як фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору, оформлення працівника на неповний робочий час у разі фактичного виконання роботи повний робочий час, виплату зарплатні без нарахування та сплати єдиного внеску, за недотримання мінімальних державних гарантій в оплаті праці та порушення інших вимог трудового законодавства, у межах комплексних заходів з детінізації зайнятості доходів населення, на юридичних та фізичних осіб – підприємців, які використовують найману працю, - інспектори Державної служби України з питань праці мають право накладати штрафи у розмірах від 1 до 30 мінімальних зарплат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Незадекларованій праці в Україні – ні! // На допомогу спеціалісту з охорони праці. Додаток до журналу «Охорона праці». 2018. 12(294). С. 10-13.